Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
LAILA MEDINA
prednesené 18. januára 2024[1] [i]

**Vec C-450/22**

**Caixabank, S.A., právna nástupkyňa spoločností Bankia, S.A., a Banco Mare Nostrum, S.A.,**
**Caixa Ontinyent, S.A.,**
**Banco Santander, S.A., právna nástupkyňa spoločností Banco Popular Español, SA, a Banco Pastor, S.A.,**
**Targobank, S.A.,**
**Credifimo, S.A.U.,**
**Caja Rural de Teruel, S.C.C.,**
**Caja Rural de Navarra, S.C.C.,**
**Cajasiete Caja Rural, S.C.C.,**
**Caja Rural de Jaén, Barcelona y Madrid, S.C.C.,**
**Caja Laboral Popular, S.C.C. (Kutxa),**
**Caja Rural de Asturias, S. A.,**
**Arquia Bank, S.A., predtým Caja de Arquitectos, S.C.C.,**
**Nueva Caja Rural de Aragón, S.C.C.,**
**Caja Rural de Granada, S.C.C.,**
**Caja Rural del Sur, S.C.C.,**
**Caja Rural de Albacete, Ciudad Real y Cuenca, S.C.C., (Globalcaja),**
**Caja Rural Central, S.C.C., a i.,**
**Unicaja Banco, S.A., právna nástupkyňa spoločností Liberbank, S.A., a Banco Castilla la Mancha, S.A.,**
**Banco de Sabadell, S.A.,**
**Banca March, S.A.,**
**Ibercaja Banco, S.A.,**
**Banca Pueyo, S.A.,**
**proti**
**ADICAE,**
**M. A. G. G.,**
**M. R. E. M.,**
**A. B. C.,**
**Óptica Claravisión, S. L.,**
**A. T. M.,**

[1] Jazyk prednesu: angličtina.

**F. A. C.,**
**A. P. O.,**
**P. S. C.,**
**J. V. M. B., právnemu nástupcovi C. M. R.**

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Tribunal Supremo (Najvyšší súd, Španielsko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Smernica 93/13/EHS – Zmluvy uzatvorené medzi predajcami alebo dodávateľmi a spotrebiteľmi – Konanie o hromadnej žalobe – Žaloba na zdržanie sa konania a o vrátenie finančných prostriedkov – Zmluvy o hypotekárnom úvere uzatvorené s veľkým počtom bánk a spotrebiteľov – Podmienka stanovujúca minimálnu úrokovú sadzu, ktorá obmedzuje pohyblivosť úrokovej sadzby – Abstraktné preskúmanie transparentnosti – Pojem ‚priemerný spotrebiteľ, ktorý je riadne informovaný a primerane pozorný a obozretný‘“

## I. Úvod

1. Požiadavka transparentnosti zmluvných podmienok zohráva významnú úlohu pri zabezpečovaní účinnej ochrany spotrebiteľa na účely smernice 93/13/EHS[2]. Posúdenie transparentnosti zmluvných podmienok zahŕňa nielen formálne, ale aj vecné kritériá. Spotrebiteľ musí mať možnosť plne porozumieť zmluvným podmienkam a ich ekonomickým dôsledkom. Prijatie hmotnoprávneho prístupu v judikatúre Súdneho dvora týkajúcej sa požiadavky transparentnosti sa v odbornej literatúre opisuje ako „postupný posun k viac… welfaristickému prístupu k otázke nekalých zmluvných podmienok“[3].

2. V spore vo veci samej vzniká otázka, či je v rámci konania vo veci kolektívneho uplatnenia nárokov možné súdne preskúmanie transparentnosti zmluvných podmienok, a ak áno, za akých podmienok a akým spôsobom. Súdny dvor sa tiež bude musieť podrobnejšie zaoberať pojmom „priemerný spotrebiteľ“ v rámci konania o hromadnej žalobe, ktoré má znaky rozsiahleho súdneho sporu a týka sa veľkého počtu finančných inštitúcií a zmlúv.

## II. Právny rámec

### *Právo Únie*

*Smernica 93/13*

3. Článok 4 smernice 93/13 stanovuje:

„1. Bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia článku 7, nekalosť zmluvných podmienok sa hodnotí so zreteľom na povahu tovaru alebo služieb, na ktoré bola zmluva uzatvorená a na všetky okolnosti

[2] Smernica Rady z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. ES L 95, 1993, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288).

[3] HOWELLS, G., TWIGG-FLESNER, C., WILHELMSSON, T.: *Rethinking EU Consumer Law*. London: Routledge, 2017, s. 153.

súvisiace s uzatvorením zmluvy, v dobe uzatvorenia zmluvy a na všetky ostatné podmienky zmluvy alebo na inú zmluvu, od ktorej závisí.

2. Hodnotenie nekalej povahy podmienok sa nevzťahuje ani k definícii hlavného predmetu zmluvy ani na primeranú cenu a úhradu na jednej strane, ako aj tovar alebo služby dodávané výmenným spôsobom na druhej strane, pokiaľ tieto podmienky sú zrozumiteľné [jasné a zrozumiteľné – *neoficiálny preklad*].“

4. Článok 5 smernice 93/13 uvádza:

„V prípade zmlúv, v ktorých sú všetky alebo niektoré podmienky ponúkané spotrebiteľovi v písomnej forme, musia byť vždy tieto podmienky vypracované zrozumiteľne [jasne a zrozumiteľne – *neoficiálny preklad*]. Keď existuje pochybnosť o zmysle podmienky, prednosť má výklad priaznivejší pre spotrebiteľa. Toto pravidlo výkladu neplatí v súvislosti s postupmi stanovenými v článku 7 ods. 2“

5. Článok 7 smernice 93/13 stanovuje:

„1. Členské štáty zabezpečia, aby v záujme spotrebiteľov a subjektov hospodárskej súťaže existovali primerané a účinné prostriedky, ktoré by zabránili súvisl[é]mu uplatňovaniu nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľmi zo strany predajcov alebo dodávateľov.

2. Prostriedky uvedené v odseku 1 zahrňujú ustanovenia, podľa ktorých osoby alebo organizácie s oprávneným záujmom podľa príslušného vnútroštátneho práva na ochranu spotrebiteľov, môžu požiadať súdy alebo príslušné správne orgány o rozhodnutie, či sú zmluvné podmienky navrhované pre všeobecné uplatňovanie nekalé, takže môžu uplatniť vhodné a účinné prostriedky k zabráneniu ďalšieho uplatňovania takých podmienok.

3. So zreteľom na vnútroštátne právo sa môžu právne opravné prostriedky, uvedené v odseku 2, uplatňovať oddelene alebo spolu voči niekoľkým predajcom alebo dodávateľom z toho istého hospodárskeho sektoru alebo z ich združení [ich združeniam – *neoficiálny preklad*], ktorí používajú alebo odporúčajú použitie rovnakých všeobecných zmluvných podmienok alebo podobných podmienok.“

## *Španielske právo*

*Zákon č. 7/1998*

6. Článok 12 Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación (zákon č. 7/1998 o všeobecných zmluvných podmienkach) z 13. apríla 1998 (BOE č. 89 zo 14. apríla 1998) v znení uplatniteľnom na spor vo veci samej (ďalej len „LCGC“) stanovuje:

„1. Proti používaniu alebo odporúčaniu používať všeobecné podmienky, ktoré sú v rozpore s týmto zákonom alebo s inými všeobecne záväznými alebo zakazujúcimi právnymi predpismi, možno podať žalobu na zdržanie sa konania a o vrátenie finančných prostriedkov.

2. Cieľom žaloby na zdržanie sa konania je dosiahnuť vydanie rozsudku, ktorým sa žalovanému uloží povinnosť vypustiť zo všeobecných podmienok všetky podmienky, ktoré sa považujú za

neplatné, a zdržať sa používania takýchto podmienok v budúcnosti, pričom sa v závislosti od okolností určí a spresní obsah zmluvy, ktorá sa má považovať za platnú a záväznú.

Spolu so žalobou na zdržanie sa konania možno ako vedľajšiu žalobu podať žalobu o vrátenie všetkých súm zaplatených na základe takýchto všeobecných podmienok, ako aj žalobu o náhradu škody spôsobenej uplatnením takýchto podmienok.“

7. Článok 17 LCGC stanovuje:

„1. Žalobu na zdržanie sa konania možno podať proti každému predajcovi alebo dodávateľovi, ktorý používa všeobecné podmienky, ktoré sa považujú za neplatné.

…

4. Žaloby uvedené v predchádzajúcich odsekoch možno podať spoločne proti viacerým predajcom alebo dodávateľom pôsobiacim v tom istom hospodárskom odvetví alebo proti ich združeniam, ktorí používajú alebo odporúčajú používať rovnaké všeobecné podmienky, ktoré sa považujú za neplatné.“

*Kráľovský legislatívny dekrét č. 1/2007*

8. V súlade s článkom 53 texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (konsolidované znenie všeobecného zákona o ochrane spotrebiteľov a používateľov a ďalších doplňujúcich zákonov), schváleného Real Decreto Legislativo 1/2007 (kráľovský legislatívny dekrét č. 1/2007) zo 16. novembra 2007 (BOE č. 287 z 30. novembra 2007), v znení uplatniteľnom na spor vo veci samej je cieľom žaloby na zdržanie sa konania dosiahnuť vydanie rozsudku, ktorým sa žalovanému uloží povinnosť upustiť od určitého konania a zakáže sa takého konanie v budúcnosti. Okrem toho možno žalobu podať s cieľom zakázať akékoľvek konanie, ktoré sa v čase podania žaloby už skončilo, ak existujú dostačujúce dôkazy, podľa ktorých sa toto konanie môže čoskoro zopakovať. Spolu s každou žalobou na zdržanie sa konania možno podať – pokiaľ sa podá žaloba o určenie absolútnej a relatívnej neplatnosti – žalobu o nesplnenie záväzkov, žalobu o zrušenie alebo ukončenie zmluvy a žalobu o vrátenie súm, ktoré boli vybraté na základe uskutočnenia konaní alebo ustanovení alebo všeobecných podmienok, ktoré boli vyhlásené za nekalé alebo netransparentné.

*Zákon č. 1/2000*

9. Článok 72 Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (zákon č. 1/2000 o občianskom súdnom poriadku) zo 7. januára 2000 (BOE č. 7 z 8. januára 2000, s. 575) v znení uplatniteľnom na spor vo veci samej stanovuje, že možno spojiť a súčasne uplatniť nároky jedného subjektu voči viacerým subjektom alebo viacerých subjektov voči jednému subjektu, pokiaľ medzi týmito nárokmi existuje súvislosť z dôvodu právneho základu alebo dôvodu nároku. Právny základ alebo dôvod sa považuje za rovnaký alebo súvisiaci, ak sú nároky založené na rovnakých skutkových okolnostiach.

## III. Zhrnutie skutkového stavu a konania vo veci samej

10. Asociación de Usuarios de Bancos, Cajas de Ahorros y Seguros de España (Združenie klientov bánk, sporiteľní a poisťovní Španielska – ADICAE) podalo hromadnú žalobu na zdržanie sa konania proti 44 finančným inštitúciám pôsobiacim v Španielsku. ADICAE sa vo svojej žalobe domáhalo uloženia povinnosti týmto inštitúciám zdržať sa používania všeobecnej zmluvnej podmienky v zmluvách o hypotekárnom úvere s pohyblivou úrokovou sadzbou, ktorá spočíva v obmedzení poklesu pohyblivých úrokových sadzieb pod určitú hranicu (ďalej len „podmienka stanovujúca minimálnu úrokovú sadzbu“). Okrem toho ADICAE spolu so žalobou na zdržanie sa konania podalo aj žalobu o vrátenie finančných prostriedkov, ktorou sa domáhalo uloženia povinnosti vrátiť sumy zaplatené na základe tejto podmienky. ADICAE dvakrát požiadalo o doplnenie svojej žaloby o ďalších žalovaných, čím sa celkový počet žalovaných zvýšil na 101.

11. Prvostupňový súd rozhodol, že žaloba je prípustná. Po výzvach uverejnených vo vnútroštátnych médiách do konania jednotlivo vstúpilo 820 spotrebiteľov, ktorí podporili žalobné návrhy uvedené v hromadnej žalobe.

12. Prvostupňovým rozsudkom sa žalobe čiastočne vyhovelo, pričom vo vzťahu k trom finančným inštitúciám bola žaloba zamietnutá, a konštatovalo sa, že podmienky stanovujúce minimálnu úrokovú sadzbu („*cláusulas suelo*“) obsiahnuté vo všeobecných podmienkach zmlúv o hypotekárnom úvere sú neplatné. Na základe tohto rozsudku bola uvedeným finančným inštitúciám uložená povinnosť odstrániť sporné podmienky zo zmlúv a zdržať sa ich používania netransparentným spôsobom. Bola im tiež uložená povinnosť vrátiť sumy, ktoré neoprávnene vybrali na základe uvedených podmienok, a to s účinnosťou odo dňa uverejnenia rozsudku Tribunal Supremo (Najvyšší súd, Španielsko) z 9. mája 2013.

13. Žalované banky podali proti prvostupňovému rozsudku odvolania na Audiencia Provincial de Madrid (Provinčný súd Madrid, Španielsko), ktorý väčšinu týchto odvolaní zamietol. Tento súd vo svojom rozsudku stanovil spôsob preskúmania transparentnosti zmluvných podmienok v rámci hromadných žalôb (abstraktné preskúmanie). Konkrétne rozhodol, že je potrebné zistiť, či finančná inštitúcia zatajila alebo skreslila ekonomické dôsledky dotknutej zmluvnej podmienky. Konštatoval, že k takémuto zatajeniu alebo skresleniu dochádza vtedy, keď banka neuvádza podmienku stanovujúcu minimálnu úrokovú sadzbu rovnocenným spôsobom s inými zmluvnými podmienkami, ktorým priemerný spotrebiteľ venuje pozornosť, najmä s tými, ktoré stanovujú cenu zmluvy.

14. Audiencia Provincial de Madrid (Provinčný súd Madrid) uviedol určité praktiky, ktoré môžu predstavovať dôkaz o nedostatku transparentnosti spornej podmienky. Išlo najmä o tieto praktiky: po prvé, uvedenie podmienky stanovujúcej minimálnu úrokovú sadzbu spolu s informáciami, ktoré nesúvisia s cenou zmluvy, alebo spolu so sekundárnymi informáciami, ktoré môžu túto cenu znížiť, čím sa vytvára dojem, že na túto podmienku sa vzťahujú určité podmienky alebo kritériá, ktoré sťažia jej uplatnenie v praxi, po druhé, umiestnenie podmienky v strede alebo na konci dlhých odsekov, na začiatku ktorých sa riešia iné otázky, čím sa odvádza pozornosť priemerného spotrebiteľa, a po tretie uvedenie podmienky stanovujúcej minimálnu úrokovú sadzbu spolu s podmienkou obmedzujúcou úpravu úrokovej sadzby smerom nahor (podmienka stanovujúca maximálnu úrokovú sadzbu), takže pozornosť spotrebiteľa sa sústreďuje na zdanlivú istotu uplatnenia hornej hranice v prípade hypotetického nárastu referenčného indexu, čím sa odkláňa jeho pozornosť od významu minimálnej sadzby.

15. Banky podali proti rozsudku Audiencia Provincial de Madrid (Provinčný súd Madrid) kasačný opravný prostriedok na Tribunal Supremo (Najvyšší súd).

16. Vnútroštátny súd predkladá vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania dve hlavné otázky. Prvá otázka sa týka toho, či hromadná žaloba na zdržanie sa konania predstavuje vhodný procesný mechanizmus na vykonanie preskúmania transparentnosti zmluvných podmienok. Vnútroštátny súd v tejto súvislosti zdôrazňuje, že žaloba na zdržanie sa konania si zo svojej podstaty vyžaduje abstraktné preskúmanie dotknutej podmienky, zatiaľ čo preskúmanie transparentnosti si vyžaduje konkrétne preskúmanie konkrétneho zmluvného vzťahu, ktorého súčasťou je sporná podmienka, s dôrazom na informácie poskytnuté spotrebiteľom pred uzatvorením zmluvy. Preto sa pýta, či je hromadná žaloba vhodná na preskúmanie transparentnosti zmluvnej podmienky. Okrem toho má pochybnosti o tom, či je možné podať hromadnú žalobu na preskúmanie transparentnosti proti všetkým finančným inštitúciám, ktoré tvoria bankový systém celej krajiny (viac ako sto), ak jediným spoločným menovateľom týchto inštitúcií je používanie podobnej podmienky v ich zmluvách o hypotekárnom úvere.

17. Druhá otázka, ktorú uvádza vnútroštátny súd, sa týka definície priemerného spotrebiteľa za okolností, keď existujú rozdiely medzi mnohými finančnými inštitúciami zúčastnenými na súdnom spore, použitými zmluvnými modelmi a dotknutými klientmi a keď sa dotknuté podmienky používali počas dlhého obdobia.

18. Vnútroštátny súd zdôrazňuje, že vnútroštátna judikatúra poukazuje na ťažkosti spojené s abstraktným preskúmaním transparentnosti. V tejto súvislosti odkazuje na judikatúru Tribunal Constitucional (Ústavný súd, Španielsko). Uvedený súd rozhodol, že uplatňovanie účinkov hromadnej žaloby na zdržanie sa konania na celý súbor zmlúv môže porušovať zmluvnú slobodu spotrebiteľa, ktorý nechce dosiahnuť zrušenie zmluvy. Okrem toho odkazuje na svoju vlastnú judikatúru. Vnútroštátny súd v minulosti rozhodol, že abstraktné preskúmanie podmienok stanovujúcich minimálnu úrokovú sadzbu je možné vykonať so zreteľom na definíciu priemerného spotrebiteľa a na znaky štandardizovaných adhéznych zmlúv. V príslušných veciach však bola hromadná žaloba podaná proti jednej finančnej inštitúcii alebo proti veľmi malému počtu finančných inštitúcií. Preto bolo jednoduchšie zoskupiť sporné praktiky a zmluvné podmienky len do niekoľkých štandardných situácií a bolo tiež praktickejšie vykonať posúdenie z hľadiska priemerného spotrebiteľa.

19. Podľa vnútroštátneho súdu vykonávanie abstraktného preskúmania transparentnosti ešte naberá na zložitosti, keď je žaloba na zdržanie sa konania spojená so žalobou o vrátenie finančných prostriedkov. Vnútroštátny súd v tejto súvislosti poukazuje na to, že určenie konkrétnych finančných dôsledkov, ktoré môže mať určenie neplatnosti na každého dotknutého spotrebiteľa, je vhodnejšie pre žaloby podané jednotlivými spotrebiteľmi.

20. Práve za týchto okolností Tribunal Supremo (Najvyšší súd) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Umožňuje článok 4 ods. 1 [smernice 93/13] v rozsahu, v akom odkazuje na okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy, a článok 7 ods. 3 tej istej smernice v rozsahu, v akom odkazuje na podobné podmienky, vykonať na účely preskúmania transparentnosti v rámci hromadnej žaloby abstraktné posúdenie podmienok, ktoré použilo viac ako sto finančných inštitúcií v miliónoch bankových zmlúv, bez zohľadnenia úrovne informácií o právnych a finančných povinnostiach vyplývajúcich z podmienky, poskytnutých pred uzatvorením zmluvy, a ostatných okolností daného prípadu, ktoré existovali v čase uzatvorenia zmluvy?

2. Je s článkom 4 ods. 2 a článkom 7 ods. 3 [smernice 93/13] zlučiteľná možnosť vykonať abstraktné preskúmanie transparentnosti z pohľadu priemerného spotrebiteľa, ak sú viaceré z ponúk na uzavretie zmlúv určené rôznym špecifickým skupinám spotrebiteľov alebo ak viaceré finančné inštitúcie s veľmi odlišnými hospodárskymi a geografickými oblasťami podnikania používali štandardné zmluvné podmienky počas veľmi dlhého obdobia, v priebehu ktorého sa vyvíjala informovanosť verejnosti o takých podmienkach?“

21. Tieto finančné inštitúcie predložili písomné pripomienky: Caixabank, S.A., Banco Santander, S.A., Targobank, S.A., Caja Rural de Teruel, S.C.C., Caja Rural de Navarra, S.C.C., Caja Rural de Jaén, Barcelona y Madrid, S.C.C., Caja Rural de Asturias, S.C.C., Arquia Bank, S.A., predtým Caja de Arquitectos, S.C.C., Nueva Caja Rural de Aragón, S.C.C., Caja Rural de Granada, S.C.C., Caja Rural del Sur, S.C.C., Caja Rural de Albacete, Ciudad Real y Cuenca, S.C.C. (Globalcaja), Caja Rural Central, S.C.C., a i., Unicaja Banco, S.A., Banco de Sabadell, S.A., a Ibercaja Banco S.A. Písomné pripomienky predložili aj ADICAE, španielska, poľská a portugalská vláda, ako aj Európska komisia. Súdny dvor položil účastníkom konania písomné otázky, na ktoré mali odpovedať na pojednávaní. Uvedení účastníci konania s výnimkou poľskej a portugalskej vlády boli tiež zastúpení na pojednávaní, ktoré sa uskutočnilo 28. septembra 2023.

## IV. Posúdenie

### *Úvodné pripomienky k súdnemu preskúmaniu sporných podmienok stanovujúcich minimálnu úrokovú sadzbu („cláusulas suelo“)*

22. Pred preskúmaním prejudiciálnych otázok je potrebné uviesť niekoľko úvodných pripomienok k súdnemu preskúmaniu podmienok stanovujúcich minimálnu úrokovú sadzbu v Španielsku a na Súdnom dvore.

23. Podmienky stanovujúce minimálnu úrokovú sadzbu boli štandardnými podmienkami obsiahnutými vo všeobecných podmienkach zmlúv o hypotekárnom úvere s pohyblivou úrokovou sadzbou, ktoré so spotrebiteľmi uzatvoril veľký počet finančných inštitúcií v Španielsku. Stanovovali minimálnu sadzbu, pod ktorú nemohla pohyblivá úroková sadzba klesnúť bez ohľadu na to, či referenčná sadzba klesla pod toto minimum. Minimálna úroková sadzba stanovená v týchto zmluvách sa zvyčajne pohybovala v rozmedzí od dvoch do piatich percent.[4] Keď referenčné sadzby používané v zmluvách o hypotekárnom úvere (spravidla Euribor) klesli výrazne pod hranicu, ktorá bola stanovená podmienkami stanovujúcimi minimálnu úrokovú sadzbu, spotrebitelia, ktorí uzatvorili zmluvy o úvere obsahujúce takéto podmienky, pochopili, že nemôžu využiť toto zníženie a naďalej budú musieť platiť minimálnu úrokovú sadzbu napriek tomu, že majú hypotéku s pohyblivou úrokovou sadzbou.[5] Jednotliví spotrebitelia a združenia spotrebiteľov podali v Španielsku niekoľko tisíc žalôb, ktorými sa domáhali nezákonnosti podmienok stanovujúcich minimálnu úrokovú sadzbu a vrátenia neoprávnene zaplatených úrokov.

[4] Pozri ELIZALDE, F.: The Rain does not Stay in the Plain – Or How the Spanish Supreme Court Ruling of 25 March 2015, on Minimum Interest Rate Clauses, affects European Consumers. In: *Journal of European Consumer and Market Law (EuCML)*, 2015, roč. 4, č. 5, s. 184.

[5] Pozri ELIZALDE, F., LESKINEN, C.: The control of terms that define the essential obligations of the parties under the Unfair Contract Terms Directive: Gutiérrez Naranjo. In: *Common Market Law Review*, 2018, roč. 55, č. 5, s. 1595 až 1617.

24. Tribunal Supremo (Najvyšší súd) v zásadnom rozsudku z 9. mája 2013 (potvrdenom rozsudkom z 25. marca 2015) preskúmal zákonnosť podmienok stanovujúcich minimálnu úrokovú sadzbu v rámci hromadnej žaloby, ktorú podalo združenie spotrebiteľov proti viacerým bankovým inštitúciám. Rozhodol, že takéto podmienky, ktoré sa týkajú definície hlavného predmetu zmluvy, sú zrozumiteľné z gramatického hľadiska pre spotrebiteľov a spĺňajú preto požiadavku článku 4 ods. 2 smernice 93/13, že majú byť vypracované „jasne a zrozumiteľne“. Rozhodol, že takéto podmienky sa týkajú predmetu zmluvy, a preto môžu byť vyňaté z preskúmania nekalej povahy len vtedy, ak sú formulované „jasne a zrozumiteľne“ v zmysle článku 4 ods. 2 smernice 93/13. Hoci tento súd dospel k záveru, že podmienky stanovujúce minimálnu úrokovú sadzbu v tejto veci sú ako také zákonné, konštatoval, že nespĺňajú požiadavku vecnej transparentnosti.[6] Toto zistenie bolo založené na skutočnosti, že spotrebiteľom neboli v čase uzatvorenia zmluvy poskytnuté primerané informácie o právnych a finančných dôsledkoch spornej podmienky. Tribunal Supremo (Najvyšší súd) po posúdení týchto podmienok z hľadiska všeobecných kritérií dobrej viery, rovnováhy zmluvných práv a povinností a transparentnosti, uvedených v článku 3 ods. 1, v článku 4 ods. 1 a v článku 5 smernice 93/13, vyhlásil tieto podmienky za neplatné.

25. V rozsudku z 9. mája 2013 Tribunal Supremo (Najvyšší súd) obmedzil reštitučný účinok určenia neplatnosti na neoprávnené platby uskutočnené po vyhlásení tohto svojho rozsudku, a to vzhľadom na vážne hospodárske dôsledky, ktoré by mal retroaktívny reštitučný účinok na bankový sektor. Toto časové obmedzenie reštitučného účinku bolo v rozsudku Súdneho dvora Gutiérrez Naranjo a i.[7] posúdené ako nezlučiteľné s článkom 6 smernice 93/13.

26. Práve v tomto kontexte preskúmam obe prejudiciálne otázky.

## *O prvej prejudiciálnej otázke*

27. Prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 4 ods. 1 smernice 93/13 a článok 7 ods. 3 tejto smernice vykladať v tom zmysle, že umožňuje vnútroštátnemu súdu vykonať v rámci konania o hromadnej žalobe abstraktné posúdenie transparentnosti zmluvných podmienok za okolností, keď sa príslušné konanie vedie proti veľkému počtu finančných inštitúcií a týka sa veľkého množstva zmlúv.

28. Pochybnosti vnútroštátneho súdu, pokiaľ ide o otázku, či je hromadná žaloba vhodná na abstraktné posúdenie zmluvných podmienok, vyplývajú po prvé zo znenia článku 4 ods. 1 smernice 93/13. Podľa tohto ustanovenia sa má nekalá povaha zmluvnej podmienky posudzovať s ohľadom na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy v čase uzatvorenia zmluvy. Po druhé vnútroštátny súd poukazuje na rozdielnu povahu konania o individuálnej žalobe a konania o hromadnej žalobe: konanie o individuálnej žalobe zahŕňa konkrétne preskúmanie zmluvného vzťahu, ktorého súčasťou je sporná podmienka, zatiaľ čo konanie o hromadnej žalobe zahŕňa abstraktné preskúmanie dotknutej podmienky. Po tretie vnútroštátny súd poukazuje na zložitosť okolností v konaní vo veci samej z dôvodu veľmi veľkého počtu žalovaných a dotknutých zmlúv, ako aj mnohých rôznych formulácií podmienky stanovujúcej minimálnu úrokovú sadzbu.

[6] Stručné zhrnutie odôvodnenia rozhodnutia Tribunal Supremo (Najvyšší súd) z 9. mája 2013 je uvedené v rozsudku z 21. decembra 2016, Gutiérrez Naranjo a i. (C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, bod 18 a nasl.).

[7] Rozsudok z 21. decembra 2016 (C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980).

29. S cieľom vyriešiť tieto obavy treba pripomenúť judikatúru Súdneho dvora týkajúcu sa povahy súdneho preskúmania v konaní o hromadnej žalobe a v konaní o individuálnej žalobe, ako aj preskúmania požiadavky transparentnosti zmluvných podmienok. Na základe tejto judikatúry preskúmam, či a za akých okolností je možné vykonať preskúmanie transparentnosti v rámci hromadnej žaloby takého rozsahu, aký má žaloba vo veci samej.

*a) O povahe súdneho preskúmania v konaní o hromadnej žalobe a v konaní o individuálnej žalobe*

30. Systém súdnej ochrany zavedený smernicou 93/13 spočíva na dvoch typoch žalôb: individuálnych žalobách a hromadných žalobách. Medzi týmito dvomi typmi žalôb existuje vzťah *komplementarity*[8]. Súčasne so subjektívnym právom spotrebiteľa obrátiť sa na súd, aby preskúmal nekalú povahu podmienky v zmluve, ktorej je účastníkom, článok 7 ods. 2 smernice 93/13 umožňuje členským štátom zaviesť kontrolu nekalých podmienok obsiahnutých v štandardizovaných zmluvách prostredníctvom žalôb na zdržanie sa konania podaných vo verejnom záujme združeniami na ochranu spotrebiteľov.[9]

31. Cieľ spočívajúci v ukončení používania nekalých podmienok sledujú aj ustanovenia smernice 2009/22/ES[10], ktorá dopĺňa ochranu spotrebiteľa upravenú v smernici 93/13 sprístupnením primeraných procesných prostriedkov týkajúcich sa súdnych príkazov.[11]

32. Súdny dvor rozhodol, že individuálne a hromadné žaloby majú v rámci smernice 93/13 rozdielne ciele a právne účinky a ich povaha sa líši.[12] V rámci žaloby týkajúcej sa individuálneho spotrebiteľa sú teda súdy povinné posúdiť *in concreto* nekalú povahu podmienky uvedenej v už uzavretej zmluve. Vnútroštátny súd je v súlade s článkom 4 ods. 1 smernice 93/13 povinný zohľadniť všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy. V prípade žaloby na zdržanie sa konania je úlohou súdov posúdiť *in abstracto* nekalú povahu podmienok, ktorú predajcovia alebo dodávatelia zahrnuli do zmlúv uzatvorených so spotrebiteľmi. Okrem toho z preventívnej povahy a odstrašujúceho účelu žalôb na zdržanie sa konania, ako aj z ich nezávislosti od akéhokoľvek konkrétneho individuálneho sporu vyplýva, že možnosť podať takéto žaloby musí existovať aj vtedy, ak zmluvné podmienky, o ktorých zákaz sa žiada, neboli použité v konkrétnych zmluvách.[13]

33. Treba zdôrazniť, že preskúmanie nekalých podmienok *in abstracto* je špecifické pre mechanizmy kolektívneho uplatňovania nárokov uvedené v článku 7 smernice 93/13.[14] Zohľadnenie všetkých individuálnych okolností zmluvy je vhodné len v rámci individuálnej žaloby.[15] Vyplýva to z článku 4 ods. 1 tejto smernice, v ktorom sa uvádza, že posúdenie všetkých okolností súvisiacich s uzatvorením zmluvy sa vykonáva „bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia

[8] Pozri návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Szpunar v spojených veciach Sales Sinués a Drame Ba (C-381/14 a C-385/14, EU:C:2016:15, bod 53 a nasl.), a návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Trstenjak vo veci Invitel (C-472/10, EU:C:2011:806, bod 37).

[9] Rozsudok zo 14. apríla 2016, Sales Sinués a Drame Ba (C-381/14 a C-385/14, EU:C:2016:252, bod 21).

[10] Smernica Európskeho parlamentu a Rady z 23. apríla 2009 o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských záujmov (Ú. v. EÚ L 110, 2009, s. 30).

[11] Rozsudok z 21. decembra 2016, Biuro podróży „Partner“ (C-119/15, EU:C:2016:987, bod 31). Je potrebné zdôrazniť, že v čase skutkových okolností sporu vo veci samej neexistoval nijaký záväzný právny nástroj Únie upravujúci procesné prostriedky na uplatňovanie nárokov na náhradu škody. Španielske právo stanovilo možnosť pripojiť k žalobe na zdržanie sa konania súvisiacu žalobu o vrátenie všetkých súm zaplatených na základe všeobecných podmienok, ktoré sa považujú za nekalé. Vo veci samej žalujúce združenie spotrebiteľov využilo túto možnosť.

[12] Rozsudok zo 14. apríla 2016, Sales Sinués a Drame Ba (C-381/14 a C-385/14, EU:C:2016:252, bod 30).

[13] Rozsudky zo 14. apríla 2016, Sales Sinués a Drame Ba (C-381/14 a C-385/14, EU:C:2016:252, bod 29), a z 26. apríla 2012, Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, bod 37).

[14] Pozri návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Trstenjak vo veci Invitel (C-472/10, EU:C:2011:806, bod 37).

[15] Pozri v tomto zmysle rozsudok zo 14. apríla 2016, Sales Sinués a Drame Ba (C-381/14 a C-385/14, EU:C:2016:252, body 37 a 40).

článku 7“. Súdne preskúmanie v konaní o hromadnej žalobe je teda vždy abstraktné, a to bez ohľadu na to, či podmienky, ktoré sú predmetom preskúmania, boli použité v konkrétnych zmluvách alebo nie.

34. Pokiaľ ide o účinky individuálnej a hromadnej žaloby, konštatovanie nekalej povahy v individuálnej žalobe je záväzné len pre spotrebiteľa, ktorý je účastníkom konania. V hromadných žalobách sa konštatovanie nekalej povahy môže uplatňovať v širšom rozsahu. Z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že vnútroštátna právna úprava môže stanoviť *ultra partes* účinok konštatovania nekalej povahy v rámci žaloby na zdržanie sa konania podanej proti predajcovi alebo dodávateľovi. [16]

35. Mechanizmy preskúmania *in abstracto* v rámci hromadnej žaloby dopĺňajú subjektívne právo spotrebiteľa podať individuálnu žalobu a dosiahnuť, aby sa zohľadnili všetky okolnosti jeho zmluvy. Keďže medzi hromadnými a individuálnymi žalobami existuje vzťah komplementarity, možnosť podať oba typy žalôb musí byť *zabezpečená v* rámci systému súdnej ochrany zavedeného smernicou 93/13. Požiadavky uplatniteľné v rámci individuálnej žaloby, najmä potreba zohľadniť všetky individuálne okolnosti zmluvy, teda nebránia podaniu hromadnej žaloby, ktoré je nezávislá od akéhokoľvek konkrétneho sporu a individuálnych okolností.

36. Individuálne a hromadné žaloby sú zložkami komplexného systému ochrany zavedeného smernicou 93/13.

### *b) O preskúmaní transparentnosti zmluvných podmienok*

37. Požiadavka transparentnosti je vyjadrená pravidlom, že zmluvné podmienky musia byť formulované jasne a zrozumiteľne (článok 4 ods. 2 a článok 5 smernice 93/13). [17] Okrem toho z dvadsiateho odôvodnenia smernice 93/13 a z bodu 1 písm. i) prílohy tejto smernice vyplýva, že spotrebiteľ sa musí vopred oboznámiť so všetkými zmluvnými podmienkami, aby sa mohol s úplnou znalosťou všetkých skutočností rozhodnúť, či chce byť týmito podmienkami viazaný alebo nie. [18]

38. Konkrétne podľa článku 4 ods. 2 smernice 93/13 sa posúdenie nekalej povahy nesmie vzťahovať ani na vymedzenie „hlavného predmetu zmluvy“, ani na „primeranú cenu a úhradu na jednej strane, ako aj tovar alebo služby dodávané výmenným spôsobom na druhej strane, pokiaľ tieto podmienky sú [jasné a] zrozumiteľné“. Z toho vyplýva, že podmienkou uplatnenia výnimky z mechanizmu preskúmania nekalej povahy zmluvných podmienok vo vzťahu k základným podmienkam (ďalej len „výnimka týkajúca sa základných podmienok“) je transparentnosť týchto podmienok.

[16] Rozsudok z 26. apríla 2012, Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242), v ktorom Súdny dvor rozhodol, že článok 6 ods. 1 smernice 93/13 v spojení s článkom 7 ods. 1 a 2 tejto smernice sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni tomu, aby určenie neplatnosti nekalej podmienky, ktorá je súčasťou všeobecných podmienok (VP) k spotrebiteľským zmluvám, v rámci žaloby na zdržanie sa konania stanovenej v článku 7 uvedenej smernice, ktorú podala vo verejnom záujme a v mene spotrebiteľov proti predajcovi alebo dodávateľovi organizácia určená vnútroštátnou právnou úpravou, vyvolalo podľa uvedenej právnej úpravy účinky voči všetkým spotrebiteľom, ktorí uzavreli zmluvu s dotknutým predajcom alebo dodávateľom, na ktorú sa uplatňujú tie isté VP, vrátane tých spotrebiteľov, ktorí neboli účastníkmi konania o žalobe na zdržanie sa konania.

[17] Pozri oddiel 3.1 oznámenia Komisie – Usmernenie k výkladu a uplatňovaniu smernice Rady 93/13/EHS o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. EÚ C 323, 2019, s. 4, ďalej len „usmernenie Komisie o nekalých podmienkach“).

[18] Pozri v tomto zmysle rozsudok z 20. apríla 2023, Ocidental – Companhia Portuguesa de Seguros de Vida (C-263/22, EU:C:2023:311, bod 31).

39. Článok 5 smernice 93/13 stanovuje všeobecnejšie pravidlo týkajúce sa transparentnosti, podľa ktorého zmluvné podmienky „musia byť vždy vypracované [jasne a] zrozumiteľne“. Toto ustanovenie by sa mohlo považovať za ustanovenie, ktoré stanovuje, ako sa uvádza v odbornej literatúre, „zastrešujúcu zásadu“ transparentnosti [19].

40. Súdny dvor rozhodol, že požiadavka transparentnosti uvedená v článku 4 ods. 2 smernice 93/13 má rovnaký rozsah ako požiadavka transparentnosti uvedená v článku 5 tejto smernice. [20]

41. Podľa Súdneho dvora sa požiadavka transparentnosti musí chápať v širokom zmysle [21], teda tak, že zahŕňa tak formálne, ako aj vecné kritériá. [22] Vo všeobecnosti *formálna transparentnosť* odkazuje na znenie a spôsob, akým sú relevantné informácie prezentované spotrebiteľovi. Napríklad v usmernení Komisie o nekalých podmienkach sa ako relevantné faktory na posúdenie transparentnosti uvádzajú tieto aspekty prezentácie zmluvných podmienok: zrozumiteľnosť vizuálneho znázornenia, to, či má zmluva logickú štruktúru a či je dôležitým zmluvným podmienkam venovaná náležitá pozornosť a nie sú skryté medzi ostatnými ustanoveniami, alebo či sa zmluvné podmienky nachádzajú v zmluve alebo kontexte, kde ich možno logicky očakávať, a to aj v spojení s inými súvisiacimi zmluvnými podmienkami. [23]

42. Preskúmanie *vecnej transparentnosti* zmluvných podmienok [24] ide nad rámec posúdenia jasnosti a zrozumiteľnosti formulácie podmienky a vzťahuje sa na otázku, či daná podmienka umožňuje spotrebiteľovi pochopiť jej skutočné dôsledky.

43. V tejto súvislosti z ustálenej judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že pred uzavretím zmluvy majú informácie o zmluvných podmienkach a dôsledkoch uvedeného uzavretia zmluvy pre spotrebiteľa zásadný význam. Najmä na základe týchto informácií sa tento spotrebiteľ rozhoduje, či chce byť viazaný podmienkami, ktoré predajca alebo dodávateľ vopred vypracoval. [25] V dôsledku toho treba uvedenú požiadavku chápať tak, že vyžaduje nielen to, aby dotknutá zmluvná podmienka bola pre spotrebiteľa zrozumiteľná z formálneho a gramatického hľadiska, ale aj to, aby priemerný spotrebiteľ, ktorý je riadne informovaný a primerane pozorný a obozretný, bol schopný pochopiť konkrétne fungovanie tejto podmienky a posúdiť tak na základe presných a zrozumiteľných kritérií potenciálne významné ekonomické dôsledky takejto podmienky na jeho finančné záväzky. [26]

44. Súdny dvor doposiaľ skúmal požiadavku transparentnosti v rámci konaní o individuálnych žalobách s prihliadnutím na článok 4 ods. 2 a článok 5 smernice 93/13, a najmä v súvislosti s úverovými zmluvami. V takomto rámci sa otázka, či bola požiadavka transparentnosti splnená, musí preskúmať s prihliadnutím na všetky relevantné skutkové okolnosti, medzi ktoré patria propagačné materiály a informácie poskytnuté v rámci dojednávania sporných zmlúv o úvere,

[19] GRUNDMANN, S.: A Modern Standard Contract Terms Law from Reasonable Assent to Enhanced Fairness Control. In: *European Review of Contract Law*, 2019, roč. 15, č. 2, s. 148 až 176, s. 157.

[20] Rozsudok zo 16. marca 2023, Caixabank (Provízia za poskytnutie úveru) (C-565/21, EU:C:2023:212).

[21] Rozsudok z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 72).

[22] Vo všeobecnosti pozri EBERS, M.: Unfair Contract Terms Directive (93/13). In: SCHULTE-NÖLKE, H., TWIGG-FLESNER, C., EBERS, M.: *EC Consumer Law Compendium: the Consumer Acquis and Its Transposition in the Member States*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2008. V kontexte spotrebiteľských úverov pozri LUZAK J., JUNUZOVIĆ, M.: Blurred Lines: Between Formal and Substantive Transparency in Consumer Credit Contracts. In: *EuCML*, 2019, roč. 8, č. 3, s. 97 až 107.

[23] Usmernenie Komisie o nekalých podmienkach, oddiel 3.3.1., s. 25.

[24] Pokiaľ ide o používanie pojmu „vecná transparentnosť“ v judikatúre Súdneho dvora, pozri rozsudok z 21. decembra 2016, Gutiérrez Naranjo a i. (C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, bod 49).

[25] Rozsudky z 10. júna 2021, BNP Paribas Personal Finance (C-609/19, EU:C:2021:469, bod 43), a z 10. júna 2021, BNP Paribas Personal Finance (C-776/19 až C-782/19, EU:C:2021:470, bod 62 a citovaná judikatúra).

[26] Rozsudok z 10. júna 2021, BNP Paribas Personal Finance (C-776/19 až C-782/19, EU:C:2021:470, bod 64 a citovaná judikatúra).

a to nielen zo strany samotného veriteľa, ale aj zo strany akejkoľvek inej osoby, ktorá sa v mene tohto obchodníka podieľala na komercializácii dotknutých úverov.[27] Vnútroštátnemu súdu pri zohľadnení všetkých okolností súvisiacich s uzatvorením úverovej zmluvy osobitne prináleží overiť, či v dotknutej veci boli spotrebiteľovi oznámené všetky skutočnosti, ktoré mohli mať vplyv na rozsah jeho záväzku a umožňovali mu posúdiť najmä celkové náklady na jeho úver.[28] Medzi relevantnými prvkami na účely tohto posúdenia sa nachádza aj formulácia, ktorú finančná inštitúcia použila v predzmluvných a zmluvných dokumentoch.[29]

45. Z toho vyplýva, že vnútroštátny súd musí v rámci konania o individuálnej žalobe na preskúmanie transparentnosti zohľadniť všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy o úvere. Vzhľadom na uvedené treba poznamenať, že mnohé z prvkov tvoriacich súdne posúdenie transparentnosti spočívajú na *objektívnom* posúdení. Vnútroštátny súd posudzuje štandardnú zmluvnú podmienku obsiahnutú vo vopred formulovaných štandardných zmluvných a predzmluvných dokumentoch, ktoré veriteľ vopred vypracoval v súvislosti s úvermi ponúkanými neurčitému počtu spotrebiteľov. Okrem toho kritériom používaným pri preskúmaní transparentnosti nie je konkrétny individuálny spotrebiteľ, ktorý je riadne informovaný a primerane pozorný a obozretný.[30]

46. Pojem priemerný spotrebiteľ je *fictio juris*, ktorý má tendenciu zužovať na spoločného menovateľa situácie, ktoré sú veľmi rôznorodé.[31] Ako taký predstavuje objektívne kritérium. Súdny dvor v tejto súvislosti rozhodol, že dodržanie požiadavky transparentnosti sa musí overiť vo vzťahu k *objektívnemu štandardu* priemerného spotrebiteľa, ktorý je riadne informovaný a primerane pozorný a obozretný.[32] Tomuto štandardu nezodpovedá najmä ani spotrebiteľ menej obozretný než tento priemerný spotrebiteľ, ani spotrebiteľ viac obozretný než priemerný spotrebiteľ.[33]

47. Vzhľadom na všetky prvky tvoriace preskúmanie transparentnosti, ktoré boli vypracované v judikatúre Súdneho dvora, bolo v odbornej literatúre správne poznamenané, že „prekážka na splnenie testu transparentnosti“ sa posunula výrazne nahor[34], čím sa model priemerného spotrebiteľa „prispôsobil realite správania spotrebiteľov pri uzatváraní adhéznych zmlúv“[35].

48. Uvediem ešte jeden príklad: vo veci týkajúcej sa zmlúv vyjadrených v cudzej mene Súdny dvor rozhodol, že aj keď bolo dotknutému spotrebiteľovi poskytnuté značné množstvo informácií, požiadavka transparentnosti nemôže byť splnená jednoduchým oznámením informácií – hoci aj veľkého množstva informácií – spotrebiteľovi. Spotrebiteľ musí byť tiež informovaný o ekonomickom kontexte, ktorý by mohol mať vplyv na zmeny výmenných kurzov, a musí mať možnosť konkrétne pochopiť potenciálne závažné dôsledky na jeho finančnú situáciu.[36]

[27] Pozri v tomto zmysle rozsudky z 10. júna 2021, BNP Paribas Personal Finance (C-609/19, EU:C:2021:469, bod 45); z 10. júna 2021, BNP Paribas Personal Finance (C-776/19 až C-782/19, EU:C:2021:470, bod 66), a zo 16. marca 2023, Caixabank (Provízia za poskytnutie úveru) (C-565/21, EU:C:2023:212, bod 33).

[28] Rozsudok z 10. júna 2021, BNP Paribas Personal Finance (C-776/19 až C-782/19, EU:C:2021:470, bod 67).

[29] Tamže, bod 75.

[30] Pozri bod 43 vyššie.

[31] Pozri návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Pitruzzella vo veci Fundación Consejo Regulador de la Denominación de Origen Protegida Queso Manchego (C-614/17, EU:C:2019:11, bod 49).

[32] Rozsudok z 21. septembra 2023, mBank (Poľský register protiprávnych podmienok) (C-139/22, EU:C:2023:692, body 61 a 66).

[33] Tamže, bod 66.

[34] HOWELLS, G., TWIGG-FLESNER, C., WILHELMSSON, T., c. d., poznámka pod čiarou 3, s. 152.

[35] GARDINER, C.: *Unfair Contract Terms in the Digital Age: The Challenge of Protecting European Consumers in the Online Marketplace*. Edward Elgar Publishing, 2022, s. 96.

[36] Pozri v tomto zmysle rozsudok z 10. júna 2021, BNP Paribas Personal Finance (C-609/19, EU:C:2021:469, bod 53).

49. Čím *vyšší* je prah na splnenie požiadavky transparentnosti, tým *nižšie* sú očakávania, ktoré možno mať od priemerného spotrebiteľa.[37] Okrem toho je povinnosťou predajcu alebo dodávateľa, aby na súde preukázal, že jeho predzmluvné a zmluvné povinnosti súvisiace najmä s požiadavkou transparentnosti zmluvných podmienok, ako vyplýva najmä z článku 4 ods. 2 smernice 93/13, boli splnené.[38]

50. Na základe objektívneho štandardu pre model priemerného spotrebiteľa a stanovenia vysokého prahu na splnenie požiadavky transparentnosti sa súdne preskúmanie transparentnosti zmluvných podmienok stalo *objektívnejším*, pričom vychádza zo štandardizácie uzatvárania zmlúv.

51. Vzhľadom na tieto úvahy ďalej preskúmam, či hromadná žaloba predstavuje vhodný súdny mechanizmus na preskúmanie transparentnosti.

*c) O vhodnosti hromadnej žaloby na preskúmanie transparentnosti zmluvných podmienok*

52. V systéme ochrany zavedenom smernicou 93/13 súdne preskúmanie nekalej povahy zmluvných podmienok a ich transparentnosti nezávisí od typu použitej žaloby, teda či ide o žalobu individuálnu alebo hromadnú. Hneď na začiatku článku 4 ods. 1 smernice 93/13, ktorý upravuje individuálne posúdenie nekalej povahy podmienky, sa uvádza, že toto posúdenie sa vykonáva „bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia článku 7“. V súlade s prístupom komplementarity, na ktorý som poukázala vyššie, individuálne posúdenie potenciálne nekalej povahy podmienky obsiahnutej v konkrétnej zmluve nebráni posúdeniu tejto podmienky *in abstracto* v rámci hromadnej žaloby.

53. Pokiaľ ide o požiadavku transparentnosti, zo smernice 93/13 nijako nevyplýva, že jej preskúmanie je v rámci hromadnej žaloby vylúčené. Po prvé transparentnosť je *predpokladom* pre uplatnenie „výnimky týkajúcej sa základných podmienok“ podľa článku 4 ods. 2 smernice 93/13. Keby nebolo možné preskúmať transparentnosť zmluvných podmienok v konaní o hromadnej žalobe, znamenalo by to, že „základné podmienky“ budú vždy vylúčené z preskúmania v takomto konaní. Inak by totiž nebolo možné preskúmať, či sú formulované jasne a zrozumiteľne.

54. Po druhé v článku 5 smernice 93/13[39] sa nerozlišuje medzi individuálnymi a hromadnými žalobami, s výnimkou uplatniteľného pravidla výkladu. Z tohto ustanovenia vyplýva, že prednosť pravidla výkladu priaznivejšieho pre spotrebiteľa sa neuplatňuje v rámci postupov kolektívneho uplatňovania nárokov stanovených členskými štátmi podľa článku 7 ods. 2[40]

55. Úzka výnimka stanovená v článku 5 naznačuje, že požiadavka transparentnosti sa týka *štandardnej podmienky* a nie typu žaloby podanej na súd na účely preskúmania tejto podmienky. Ako som už uviedla[41], článok 5 je ústredným ustanovením, ktoré zakotvuje „zastrešujúcu zásadu“,

[37] Pozri na tento účel HOWELLS, G., TWIGG-FLESNER, C., WILHELMSSON, T., c. d., poznámka pod čiarou 3, s. 151, kde sa uvádza, že Súdny dvor „sa nezdá byť príliš náročný“, keď sa pokúša definovať, čo možno očakávať presnejšie od priemerného spotrebiteľa.

[38] Rozsudok z 10. júna 2021, BNP Paribas Personal Finance (C-776/19 až C-782/19, EU:C:2021:470, bod 86).

[39] Ako už bolo uvedené, požiadavka transparentnosti uvedená v článku 4 smernice 93/13 má rovnaký rozsah ako požiadavka transparentnosti uvedená v článku 5 tejto smernice (pozri bod 40 vyššie).

[40] Súdny dvor v rozsudku z 9. septembra 2004, Komisia/Španielsko (C-70/03, EU:C:2004:505, bod 16), rozhodol, že objektívny výklad (v rámci hromadnej žaloby) umožní skôr zakázať použitie nezrozumiteľnej alebo dvojzmyselnej podmienky, čo má za následok väčšiu ochranu pre spotrebiteľa.

[41] Bod 39 vyššie.

ktorú nemožno obmedziť len na konania o individuálnych žalobách. Požiadavka transparentnosti musí mať vzhľadom na svoj význam v systéme ochrany zavedenom smernicou 93/13 preto *rovnakú platnosť* pre mechanizmy stanovené v článku 7 ods. 2 tejto smernice. [42]

56. Namiesto toho, aby bránilo preskúmaniu transparentnosti v rámci hromadnej žaloby, súdne preskúmanie sa musí skôr *prispôsobiť účelu a právnym účinkom hromadných žalôb*.

57. Odlišný výklad, aký v podstate uviedla Komisia vo svojich písomných pripomienkach, by viedol k zmareniu účelu hromadných žalôb tým, že by vylúčil požiadavku transparentnosti zo súdneho preskúmania napriek tomu, že kolektívne uplatňovanie nárokov je základnou zložkou systému ochrany stanoveného v smernici 93/13.

58. Okrem toho takéto vylúčenie by bolo nezlučiteľné so súdnou ochranou podľa smernice 2009/22, ktorá, ako už bolo uvedené, dopĺňa ochranu spotrebiteľa stanovenú v smernici 93/13. Smernicou 2009/22 boli harmonizované žaloby na zdržanie sa konania zamerané na ochranu kolektívnych záujmov spotrebiteľov, na ktoré sa vzťahujú smernice uvedené v prílohe I smernice 2009/22, medzi ktoré patrí aj smernica 93/13. Žaloby na zdržanie sa konania možno uplatniť s cieľom napadnúť porušenie *akéhokoľvek* ustanovenia smernice 93/13 vrátane ustanovení týkajúcich sa transparentnosti.

59. Vylúčenie preskúmania transparentnosti zmluvných podmienok v rámci konaní o hromadných žalobách by bolo tiež v rozpore s najnovším vývojom v oblasti príslušných právnych predpisov zameraným na *posilnenie* procesných mechanizmov na ochranu kolektívnych záujmov spotrebiteľov, ktorým je konkrétne prijatie smernice (EÚ) 2020/1828 o žalobách v zastúpení [43]. Smernica 2020/1828 sa vzťahuje na žaloby v zastúpení [44] podané vo veci porušenia ustanovení práva Únie uvedených v prílohe I tejto smernice vrátane smernice 93/13. [45] Ignorovaním tohto vývoja a vykladaním smernice 93/13 v tom zmysle, že preskúmanie transparentnosti nie je vhodným prostriedkom v konaniach o hromadných žalobách, by sa závažným spôsobom trieštila a oslabovala účinnosť systému ochrany spotrebiteľa, ktorý je teraz doplnený smernicou 2020/1828. To by znamenalo veľký *krok späť* v ochrane kolektívnych záujmov spotrebiteľov.

60. Pokiaľ ide o prvky súdneho preskúmania požiadavky transparentnosti v konaniach o hromadných žalobách, je možné uplatniť judikatúru uvedenú v predchádzajúcej časti s *potrebnými úpravami vzhľadom na použitý procesný mechanizmus*. Prvky, ktoré sú špecifické pre individuálnu žalobu, konkrétne zohľadnenie všetkých okolností súvisiacich s uzatvorením zmluvy, nie sú uplatniteľné. Naopak objektívne prvky preskúmania transparentnosti sú uplatniteľné na abstraktné preskúmanie transparentnosti. V tejto súvislosti, ako to v podstate uviedla Komisia na pojednávaní, musí byť možné posúdiť zmluvnú podmienku bez ohľadu na konkrétne a individuálne okolnosti každej zo zmlúv. Je to tak z dôvodu *štandardizácie uzatvárania zmlúv*, ktorá sa odráža v objektívnom výklade štandardu priemerného spotrebiteľa, a to bez ohľadu na procesný mechanizmus použitý na preskúmanie transparentnosti.

[42] Pozri, pokiaľ ide o uplatniteľnosť článku 6 ods. 1 smernice 93/13 tak v konaniach o individuálnych žalobách, ako aj v konaniach o hromadných žalobách, návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Trstenjak vo veci Invitel (C-472/10, EU:C:2011:806, bod 50).

[43] Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/1828 z 25. novembra 2020 o žalobách v zastúpení na ochranu kolektívnych záujmov spotrebiteľov a o zrušení smernice 2009/22/ES (Ú. v. EÚ L 409, 2020, s. 1).

[44] Podľa definície uvedenej v článku 3 ods. 5 smernice 2020/1828 „‚žaloba v zastúpení' je žaloba na ochranu kolektívnych záujmov spotrebiteľov, ktorú podáva oprávnený subjekt ako žalobca v mene spotrebiteľov s cieľom dosiahnuť vydanie opatrenia vo forme súdneho príkazu alebo nápravného opatrenia, alebo oboch opatrení".

[45] Článok 2 smernice 2020/1828.

61. Konkrétne na účely posúdenia formálnej a vecnej transparentnosti podmienky obsiahnutej v zmluvách o úvere by sa súdne preskúmanie malo zamerať na *štandardné dokumenty* a *štandardné zmluvné a predzmluvné praktiky*, ktoré dotknutý obchodník uplatňuje voči priemernému spotrebiteľovi pri propagácii a ponuke na uzatvorenie zmluvy. Preskúmanie sa vzťahuje na zmluvné praktiky dotknutého obchodníka, ako aj na jeho predzmluvné praktiky, konkrétne na propagačné materiály určené každému spotrebiteľovi a štandardné predzmluvné informácie alebo sprievodné materiály poskytnuté akoukoľvek inou osobou, ktorá sa v mene tohto obchodníka podieľa na komercializácii dotknutého úveru. Všetky tieto prvky tvoria to, čo vnútroštátny odvolací súd výstižne označil ako „*štandardný model*“ uzatvárania zmlúv [46]. Vnútroštátny súd musí v závislosti od typu zmluvnej podmienky určiť relevantné kritériá na splnenie požiadavky transparentnosti. Na základe týchto kritérií bude musieť tento súd overiť, či je priemerný spotrebiteľ schopný pochopiť konkrétne fungovanie tejto podmienky a posúdiť tak na základe presných a zrozumiteľných kritérií potenciálne významné ekonomické dôsledky takejto podmienky na jeho finančné záväzky.

62. Pokiaľ ide konkrétne o preskúmanie podmienok stanovujúcich minimálnu úrokovú sadzbu v konaní vo veci samej, je potrebné overiť, či zahrnutie týchto podmienok bolo všeobecnou praxou v štandardnej bankovej dokumentácii. Súdne preskúmanie sa ďalej zameriava na štandardné zmluvné a predzmluvné praktiky dotknutých predajcov s cieľom určiť kritériá, na základe ktorých konkrétna podmienka je alebo nie je transparentná.

63. Ako uviedol vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania, vnútroštátny odvolací súd identifikoval určité praktiky, ktoré sú relevantné z hľadiska preskúmania transparentnosti podmienok stanovujúcich minimálnu úrokovú sadzbu. Medzi tieto praktiky patrili zatajenie alebo skreslenie účinkov podmienky, jej umiestnenie v rámci zmluvy alebo jej uvedenie spolu s podmienkou obmedzujúcou úpravu úrokovej sadzby smerom nahor. [47] Ak sa súdne preskúmanie týka viacerých žalovaných, je dôležité pri každej jednej banke určiť, či boli v rámci jej zmluvnej praxe splnené kritériá transparentnosti alebo nie. [48]

64. Okrem toho relevantné kritérium na posúdenie transparentnosti podmienky stanovujúcej minimálnu úrokovú sadzbu v štandardných zmluvách môže zahŕňať otázku, či bola *doba trvania zmluvy* zohľadnená v informáciách poskytnutých spotrebiteľovi. Zmluva o hypotekárnom úvere je dlhodobou zmluvou, alebo dokonca, ako sa uvádza v odbornej literatúre, „celoživotnou“ zmluvou [49]. Spotrebiteľ musí byť schopný pochopiť vzťah medzi príslušnou podmienkou, budúcim hospodárskym vývojom a ekonomickými dôsledkami na svoju finančnú situáciu prostredníctvom simulácií. Požiadavka transparentnosti teda nemôže byť splnená tým, že sa spotrebiteľovi oznámi akákoľvek informácia o podmienke stanovujúcej minimálnu úrokovú sadzbu, ak táto informácia vychádza z predpokladu, že ekonomický kontext zostane *rovnaký* počas celej doby platnosti zmluvy. [50] Spotrebiteľ musí byť informovaný o tom, že zmena ekonomickej situácie by mohla mať potenciálne závažné dôsledky na jeho finančnú situáciu v dôsledku uplatnenia podmienky stanovujúcej minimálnu úrokovú sadzbu.

[46] Audiencia Provincial de Madrid (Provinčný súd Madrid) v bode 83 svojho rozsudku č. 603/2018 z 12. novembra, ktorý je súčasťou vnútroštátneho spisu v prejednávanej veci, odkazuje na posúdenie „štandardného modelu uzatvárania zmlúv“ („*patrón estándar de contratación*“) vo vzťahu k priemernému spotrebiteľovi.

[47] Pozri bod 14 vyššie.

[48] Vnútroštátny odvolací súd preskúmal „*rôznu intenzitu úsilia*“, ktoré každá zo žalovaných bánk vyvinula na zabezpečenie skutočne transparentného zahrnutia podmienky stanovujúcej minimálnu úrokovú sadzbu [rozsudok Audiencia Provincial de Madrid (Provinčný súd Madrid), bod 28].

[49] Pozri NOGLER, L., REIFNER, U.: The Contractual Concept of Life-Time Contracts under Scrutiny. In: RATTI, L.: *Embedding the Principles of Life Time Contracts*. The Hague: Eleven International Publishing, 2018, s. 3, ktorí poukazujú na „ľudský alebo existenčný“ aspekt dlhodobých zmlúv na uspokojenie základných potrieb.

[50] Pozri v tomto zmysle rozsudok z 10. júna 2021, BNP Paribas Personal Finance (C-609/19, EU:C:2021:469, bod 53).

65. Celkovo možno konštatovať, že súdne preskúmanie transparentnosti v konaniach o hromadnej žalobe je vhodné a možné. Konkrétnym príkladom v tomto ohľade je metóda, ktorú uplatnil vnútroštátny odvolací súd, ako ju opísal vnútroštátny súd. Súdne preskúmanie musí byť prispôsobené úrovni abstraktnosti špecifickej pre hromadné žaloby a musí sa zamerať na štandardnú zmluvnú prax dodávateľa voči priemernému spotrebiteľovi, ktorý je riadne informovaný a primerane pozorný a obozretný.

*d) O preskúmaní transparentnosti v rámci hromadnej žaloby proti veľkému počtu dodávateľov*

66. Ďalším aspektom, na ktorý sa pýta vnútroštátny súd, je otázka, či by „kvantitatívne“ osobitosti konania vo veci samej mali viesť k záveru, že abstraktné preskúmanie transparentnosti nie je vhodné. Vnútroštátny súd vysvetľuje, že na rozdiel od hromadnej žaloby podanej proti jednej finančnej inštitúcii alebo veľmi malému počtu finančných inštitúcií sa konanie vo veci samej týka veľkého počtu žalovaných finančných inštitúcií a veľkého počtu zmlúv s viacerými rôznymi zneniami a formuláciami, ktoré sa používali po dlhú dobu.

67. V tejto súvislosti treba hneď na úvod zdôrazniť, že v článku 7 ods. 3 smernice 93/13 sa stanovuje, že so zreteľom na vnútroštátne právo sa môžu (hromadné) právne opravné prostriedky uplatňovať „oddelene alebo spolu“ voči „niekoľkým“ predajcom alebo dodávateľom z toho istého hospodárskeho sektora, ktorí používajú rovnaké všeobecné zmluvné podmienky alebo „podobn[é]“ podmienky. Z tohto ustanovenia vyplýva, že relevantným kritériom vo vzťahu k žalovaným v rámci hromadnej žaloby nie je ich presný počet, ale ich príslušnosť k *tomu istému hospodárskemu sektoru*. Pokiaľ ide o predmet žaloby, súdne preskúmanie týka *podobných podmienok*.

68. Žalované finančné inštitúcie, ktoré predložili písomné pripomienky, ako aj španielska vláda uviedli, že nevyhnutnou podmienkou na podanie hromadnej žaloby je „homogénnosť“ okolností. Z ich pripomienok v podstate vyplýva, že táto požiadavka je splnená vtedy, keď je možné rozhodnúť o rôznych individuálnych situáciách spoločne, lebo vykazujú také skutkové a právne podobnosti, ktoré umožňujú spoločné posúdenie. Tvrdili, že hromadná žaloba vo veci samej nemala byť prípustná, lebo nebola dodržaná požiadavka homogénnosti.

69. V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že ani smernica 93/13, ani smernica 2009/22 nestanovujú „homogénnosť“ okolností ako podmienku použitia mechanizmov kolektívneho uplatňovania nárokov. Článok 7 ods. 3 smernice 93/13 odkazuje na hmotnoprávne požiadavky týkajúce sa totožnosti hospodárskeho odvetvia a podobnosti zmluvných podmienok. Neobsahuje procesné požiadavky, pokiaľ ide o požadovanú mieru podobnosti individuálnych nárokov na podanie hromadnej žaloby na súdy, ktorá je vecou vnútroštátneho procesného práva. Aj keď Súdny dvor už opakovane a s prihliadnutím na požiadavky článku 6 ods. 1 a článku 7 ods. 1 smernice 93/13 vymedzil spôsob, akým má vnútroštátny súd zabezpečiť ochranu práv, ktoré spotrebiteľom vyplývajú z tejto smernice, nič to nemení na skutočnosti, že právo Únie v zásade neharmonizuje postupy uplatniteľné na skúmanie údajne nekalej povahy zmluvnej podmienky a že tieto postupy teda patria do pôsobnosti vnútroštátneho právneho poriadku členských štátov, a to na základe zásady ich procesnej autonómie, avšak pod podmienkou, že nesmú byť menej výhodné ako tie, ktorými sa spravujú podobné situácie vo vnútroštátnom práve (zásada ekvivalencie), a že nesmú v praxi znemožňovať alebo príliš sťažovať výkon práv poskytnutých právom Únie (zásada efektivity). [51]

[51] Rozsudok zo 17. mája 2022, SPV Project 1503 a i. (C-693/19 a C-831/19, EU:C:2022:395, bod 55 a citovaná judikatúra).

70. Vnútroštátne procesné právo tak môže stanoviť, že „homogénnosť“ dotknutých činností je nevyhnutnou podmienkou prípustnosti hromadnej žaloby na preskúmanie nekalých podmienok. Vzhľadom na to, že článok 7 ods. 3 smernice 93/13 stanovuje súdne preskúmanie podobných podmienok v konaniach o hromadných žalobách, požiadavka homogénnosti sa nesmie vykladať tak, že ukladá, že všetky okolnosti príslušnej žaloby musia byť totožné. Ak sa hromadná žaloba týka tej istej kategórie žalovaných, toho istého typu podmienky s rovnakými účinkami a toho istého druhu právnych vzťahov, všetky tieto prvky by mohli byť významným náznakom toho, že dôvod nároku je dostatočne podobný na to, aby bolo možné pokračovať v konaní o tejto hromadnej žalobe. Ak je možné vykonať objektívne súdne posúdenie štandardizovaných zmluvných podmienok, nemalo by byť potrebné zohľadniť skutkové a právne aspekty špecifické pre každú zo zmlúv a každého zo spotrebiteľov dotknutých týmito podmienkami.

71. V konečnom dôsledku prináleží vnútroštátnemu súdu, aby určil, či vo veci samej existuje dostatočná miera podobnosti na to, aby bolo možné pokračovať v konaní o hromadnej žalobe. V tejto súvislosti možno zohľadniť, že v prípade všetkých žalovaných ide o bankové inštitúcie, všetky sporné podmienky sú štandardnými podmienkami stanovujúcimi minimálnu úrokovú sadzbu, právnymi vzťahmi, ktorých súčasťou sú podmienky stanovujúce minimálnu úrokovú sadzbu, sú zmluvy o hypotekárnom úvere a účinkom týchto podmienok je vylúčenie zmeny úrokovej sadzby pod určitú úroveň.

72. Je vhodné poznamenať, že dokonca ani smernica 2020/1828 – ktorá je najvýznamnejším príkladom harmonizácie v oblasti kolektívneho uplatňovania nárokov – neharmonizovala všetky aspekty konaní o žalobách v zastúpení, ktoré upravuje. Podľa odôvodnenia 12 tejto smernice by sa v súlade so zásadou procesnej autonómie malo členským štátom ponechať rozhodnutie o „požadovanej miere podobnosti individuálnych nárokov…, aby sa vo veci mohlo rozhodovať ako o žalobe v zastúpení“. V tomto odôvodnení sa však pripomína obmedzenie zásady účinnosti v tom zmysle, že „takéto vnútroštátne pravidlá by nemali brániť účinnému fungovaniu procesného mechanizmu pre žaloby v zastúpení upraveného v [smernici 2020/1828]“.

73. Aj keď smernica 2020/1828 nie je uplatniteľná vo veci samej, počas pojednávania niektoré finančné inštitúcie poukazovali na príklady prebratia tejto smernice do vnútroštátneho práva, a to konkrétne na nemecké a talianske právo, ktoré obe stanovujú požiadavku „homogénnosti“ v rámci žalôb v zastúpení.

74. Skutočnosť, že existuje vnútroštátna právna úprava, ktorá stanovuje požiadavku „homogénnosti“, však nevedie k záveru, že kolektívne uplatnenie nárokov nie je vzhľadom na túto požiadavku vhodné v prípade, keď hromadná žaloba smeruje proti mnohým finančným inštitúciám a týka sa veľkého počtu zmlúv. Je relevantné preskúmať, či sa uplatnením požiadavky homogénnosti dosiahne správna rovnováha medzi podobnosťou situácií, na ktoré sa vzťahuje

hromadná žaloba, hospodárnosťou konania a účinnosťou kolektívneho uplatnenia nárokov. [52]

75. Niektoré finančné inštitúcie vo svojich podaniach uviedli, že predmetné konanie je nerealizovateľné. Súdnemu dvoru však neprináleží skúmať empirické aspekty konania. Ak vnútroštátny súd usudzuje, že dotknuté skutkové a právne situácie umožňujú štandardizované posúdenie dotknutých zmluvných podmienok, prináleží mu prijať potrebné opatrenia na zabezpečenie priebehu konania, aby bolo možné v konaní o žalobe pokračovať.

76. Vzhľadom na to treba zdôrazniť, že rozsahom sporu by nemalo byť dotknuté právo každej finančnej inštitúcie na účinnú súdnu ochranu. Keďže v smerniciach 93/13 a 2009/22 neexistuje ustanovenie, ktoré by výslovne upravovalo režim účinnej súdnej ochrany pre predajcu alebo dodávateľa, tieto smernice treba vykladať s prihliadnutím na článok 47 Charty základných práv Európskej únie. [53] Každá finančná inštitúcia musí mať možnosť preukázať, že jej vlastná štandardizovaná prax spĺňa kritériá transparentnosti.

77. Posledným problémom, na ktorý poukázal vnútroštátny súd, je dodatočná zložitosť, ktorá v prejednávanej veci vyplýva z toho, že so žalobou na zdržanie sa konania je spojená žaloba o vrátenie zaplatených súm, podaná na základe určenia nekalej povahy spornej podmienky. V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že určenie spôsobu výkonu rozsudku v konaní o hromadnej žalobe je vecou vnútroštátneho procesného práva. Možné ťažkosti vo fáze výkonu nie sú právnym kritériom na vylúčenie konania vo veci kolektívneho uplatňovania nárokov.

78. Vzhľadom na všetky predchádzajúce úvahy zastávam názor, že článok 4 ods. 1 smernice 93/13 v rozsahu, v akom odkazuje na zohľadnenie všetkých okolností súvisiacich s uzatvorením zmluvy, a článok 7 ods. 3 tej istej smernice v rozsahu, v akom odkazuje na podobné zmluvné podmienky, sa majú vykladať v tom zmysle, že umožňujú vnútroštátnemu súdu vykonať v rámci konania o hromadnej žalobe abstraktné posúdenie transparentnosti zmluvných podmienok za okolností, keď sa príslušné konanie vedie proti veľkému počtu finančných inštitúcií a týka sa veľkého množstva zmlúv. Na účely tohto posúdenia vnútroštátnemu súdu prináleží preskúmať štandardné zmluvné a predzmluvné praktiky každej z dotknutých finančných inštitúcií z hľadiska objektívneho štandardu priemerného spotrebiteľa, ktorý je riadne informovaný a primerane pozorný a obozretný.

[52] Pokiaľ ide konkrétnejšie o nemeckú právnu úpravu, nemecký zákonodarca využil možnosť uvedenú v odôvodnení 12 smernice 2020/1828 a stanovil osobitnú podmienku prípustnosti z hľadiska podobnosti situácií, na ktoré sa vzťahuje žaloba v zastúpení o vydanie nápravných opatrení podľa § 15 Gesetz zur gebündelten Durchsetzung von Verbraucherrechten (zákon o kolektívnom uplatňovaní práv spotrebiteľov – VuDuG) z 8. októbra 2023 (BGB1. 2023 I, č. 272). Táto podmienka vyžaduje, aby práva spotrebiteľov, ktorých sa žaloba týka, boli „v podstate homogénne“ (presný výraz v nemčine je „*im Wesentlichen gleichartig*“). Podľa prípravných prác k VuDuG (Gesetzentwurf der Bundesregierung, BT – Drs. 20/6520, s. 77 a 78) dotknuté nároky spotrebiteľov musia byť zo skutkového a právneho hľadiska dostatočne podobné na to, aby súd rozhodujúci vo veci samej mohol rozhodnúť o viacerých nárokoch v rámci toho istého konania. To predpokladá, že súd nemusí vykonať rozsiahle skutkové zistenia v skutkovo odlišných veciach ani zaoberať sa rôznymi právnymi otázkami, ktoré vznikajú v jednotlivých situáciách. Miera podobnosti medzi relevantnými nárokmi musí byť taká, aby súdom umožnila vykonať *schematické* preskúmanie podmienok oprávnenosti nároku zo skutkového a právneho hľadiska bez toho, aby sa vyžadovalo individuálne preskúmanie každého jednotlivého prípadu. Podľa týchto prípravných prác si homogénnosť nevyžaduje, aby dotknuté zmluvy boli totožné alebo uzatvorené počas toho istého obdobia. Uvádza sa v nich, že skutkové okolnosti sú podobné napríklad vtedy, „keď viacerí spotrebitelia uzatvorili zmluvy o sporení v rôznych dátumoch, ale všetky tieto jednotlivé zmluvy alebo typy zmlúv obsahovali rovnakú štandardnú podmienku“. V tejto súvislosti považujem za dôležité uviesť, že nemecký zákonodarca v priebehu legislatívneho procesu „*zmiernil*“ podmienku „homogénnosti“ doplnením slov „v podstate“. K tomuto zmierneniu pristúpil s cieľom *vyhnúť sa prípadným námietkam* obchodníkov v súvislosti s individuálnymi charakteristikami alebo individuálnym správaním niektorých dotknutých spotrebiteľov uplatneným s cieľom zabrániť podaniu žaloby v zastúpení o vydanie nápravných opatrení [pozri odporúčanie, ktoré v priebehu legislatívneho procesu predložil Bundesrat (Spolková rada, Nemecko) BR-Drs. 145/1/23, s. 4 a 5]. Nemecký zákonodarca preto dospel k záveru, že pojem „v podstate homogénne“ je dostatočne otvorený na to, aby v každom jednotlivom prípade viedol k primeraným výsledkom.

[53] Rozsudok z 21. decembra 2016, Biuro podróży „Partner“ (C-119/15, EU:C:2016:987, bod 26).

### *O druhej prejudiciálnej otázke*

79. Druhou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či je abstraktné preskúmanie transparentnosti z pohľadu priemerného spotrebiteľa zlučiteľné s článkom 4 ods. 2 a článkom 7 ods. 3 smernice 93/13 za okolností hromadnej žaloby, ktorá sa týka veľkého počtu finančných inštitúcií, veľkého množstva rôznych zmlúv a spotrebiteľov a keď sa dotknuté podmienky používali v zmluvách počas dlhého obdobia.

80. Z druhej položenej otázky, ako aj z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že vnútroštátny súd má pochybnosti o možnosti vymedziť pojem „priemerný“ spotrebiteľ v rámci hromadnej žaloby, ktorá má „kvantitatívne“ znaky sporu vo veci samej. Vnútroštátny súd konkrétne uviedol, že hromadná žaloba sa týka: po prvé, mnohých finančných inštitúcií rôznej veľkosti a s rôznou štruktúrou, ktoré pôsobia v rôznych geografických oblastiach (od malých miestnych sporiteľní až po niektoré veľké európske banky pôsobiace na nadnárodnej úrovni), po druhé, rôznych zmluvných modelov používaných jednotlivými finančnými inštitúciami, po tretie, dlhého časového obdobia, počas ktorého sa príslušné podmienky používali, a po štvrté, rôznych skupín spotrebiteľov, ktorých je zložité štandardizovať, ako sú spotrebitelia, ktorých hypotekárne práva sú viazané na splatenie úverov, ktoré si vzali developeri, spotrebitelia, ktorí spĺňajú podmienky programov sociálneho bývania alebo programov prístupu k štátom podporovanému bývaniu na základe špecifických vekových kategórií, alebo spotrebitelia, ktorí získajú úver na základe svojho povolania (napríklad štátni zamestnanci alebo zamestnanci určitých spoločností).

81. Pokiaľ ide o pojem priemerný spotrebiteľ, v rámci analýzy prvej otázky už bolo zdôraznené [54], že dodržanie požiadavky transparentnosti sa musí overiť vo vzťahu k *objektívnemu štandardu* priemerného spotrebiteľa, ktorý je riadne informovaný a primerane pozorný a obozretný. [55] Tomuto štandardu nezodpovedá najmä ani spotrebiteľ menej obozretný než tento priemerný spotrebiteľ, ani spotrebiteľ viac obozretný než priemerný spotrebiteľ. [56]

82. Predpoklad objektívneho kritéria priemerného spotrebiteľa v kontexte smernice 93/13 je založený na pojme „spotrebiteľ“ podľa článku 2 písm. b) smernice 93/13. Z tohto pojmu vyplýva, že ochrana udeľovaná touto smernicou závisí od cieľov, s akými koná fyzická osoba, teda cieľov, ktoré nesúvisia s jej obchodnou, podnikateľskou ani profesijnou činnosťou, a nie od osobitných znalostí, ktorými táto osoba disponuje. [57] Na základe tohto predpokladu Súdny dvor rozhodol, že skutočnosť, že fyzická osoba, ktorá uzavrie zmluvu s bankou, je zamestnancom tejto banky, sama osebe nebráni tomu, aby sa táto osoba považovala za spotrebiteľa na účely článku 2 písm. b) smernice 93/13. [58]

83. Keďže špecifické znalosti, ktoré možno u spotrebiteľa predpokladať v rámci individuálneho konania, nie sú spôsobilé odôvodniť odchýlenie sa od štandardu priemerného spotrebiteľa, to isté by malo platiť aj pre individuálne charakteristiky rôznych spotrebiteľov v rámci konania o hromadnej žalobe. Objektívny pojem priemerný spotrebiteľ zodpovedá uzatváraniu adhéznych zmlúv bez ohľadu na charakteristiky alebo počet dotknutých spotrebiteľov.

[54] Bod 46 vyššie.

[55] Rozsudok z 21. septembra 2023, mBank (Poľský register protiprávnych podmienok) (C-139/22, EU:C:2023:692, body 61 a 66).

[56] Tamže, bod 66.

[57] Tamže, bod 67.

[58] Tamže, bod 69.

84. Ako v podstate uviedlo ADICAE vo svojich ústnych vyjadreniach, rozdiely vo veku spotrebiteľov, v úrovni ich vzdelania alebo v ich povolaní nemožno považovať za rozhodujúce kritériá na rozlišovanie medzi týmito spotrebiteľmi a na vytváranie rôznych skupín spotrebiteľov. Toto konštatovanie je správne za predpokladu, že dotknuté fyzické osoby konajú mimo rámca svojej obchodnej, podnikateľskej alebo profesijnej činnosti. [59]

85. Pokiaľ ide o rozdiely medzi dotknutými finančnými inštitúciami a rôzne zmluvné modely, ktoré tieto finančné inštitúcie používajú, nemyslím si, že tieto rozdiely môžu mať vplyv na pojem priemerný spotrebiteľ. Ako bolo uvedené v analýze prvej otázky, v rámci abstraktného preskúmania požiadavky transparentnosti sa súdne preskúmanie nezameriava na každú zmluvu a každého spotrebiteľa. Toto preskúmanie sa zameriava na štandardné zmluvné a predzmluvné praktiky, ktoré každý predajca alebo dodávateľ uplatňuje voči priemernému spotrebiteľovi pri propagácii a ponuke na uzatvorenie zmluvy. [60] Každý predajca alebo dodávateľ (v spore vo veci samej každá finančná inštitúcia) musí preukázať, že jeho vlastné praktiky spĺňajú požiadavky transparentnosti.

86. Poľská vláda vo svojich pripomienkach uviedla, že pri posudzovaní rôznych skupín zmlúv je možné vychádzať z rôznych typov priemerného spotrebiteľa. Táto vláda navrhla, že v prípade, keď je zmluva o úvere uzatvorená podľa osobitného modelu určeného pre určitú skupinu spotrebiteľov, pojem priemerný spotrebiteľ zodpovedá priemernému členovi skupiny, s ktorou boli zmluvy uzatvorené.

87. V konečnom dôsledku prináleží vnútroštátnemu súdu, aby riadil priebeh konania a v každom jednotlivom prípade určil vhodné nástroje na jeho riadenie. Ak vnútroštátny súd zastáva názor, že skutkové a právne okolnosti žaloby odrážajú štandardnú prax a že zaradenie spotrebiteľov do rôznych skupín je nápomocné pre toto posúdenie, potom musí mať možnosť tak urobiť. Treba však pripomenúť, že pojem priemerný spotrebiteľ je nezávislý od znalostí a schopností každého spotrebiteľa. Akúkoľvek kategorizáciu spotrebiteľov dotknutých konaním o hromadnej žalobe teda nemožno vykonať na základe kritérií, ktoré sú v rozpore s objektívnym štandardom priemerného spotrebiteľa. Preto nie je možné vytvoriť podskupiny na základe rozdielnej úrovne znalostí spotrebiteľov alebo ich veku či povolania (v rozsahu, v akom konajú s cieľom, ktorý nesúvisí s ich obchodnou, podnikateľskou ani profesijnou činnosťou). Okrem toho použité zmluvné modely môžu predstavovať rozlišovací prvok len vtedy, ak má tento prvok skutočný vplyv na pojem priemerný spotrebiteľ, ktorý uzatvára konkrétny typ zmluvy. Ak typ použitej zmluvy nemá vplyv na schopnosť spotrebiteľa pochopiť konkrétne dôsledky použitia podmienky stanovujúcej minimálnu úrokovú sadzbu, typ zmluvy nemôže byť kritériom na odlíšenie niektorých skupín spotrebiteľov od všetkých ostatných.

88. Posledný problém, na ktorý poukázal vnútroštátny súd, sa týka relevantnosti uplynutého času pre uplatnenie pojmu priemerný spotrebiteľ.

89. Je pravda, že vnímanie sa v priebehu času vyvíja. Na pojednávaní bolo pripomenuté staroveké grécke učenie Herakleita o neustálej zmene, podľa ktorého „všetko sa mení a nič nezostáva“ [61].

90. Vzhľadom na to si pojem priemerný spotrebiteľ vyžaduje určitú stabilitu v záujme zabezpečenia právnej istoty, ako zdôraznila Komisia na pojednávaní. Všeobecný vývoj vnímania v priebehu času sám osebe nepostačuje na preukázanie toho, že chápanie spornej zmluvnej

[59] Ak by to tak nebolo, dotknuté fyzické osoby by nespadali do pôsobnosti ochrany poskytovanej smernicou 93/13 (pozri bod 82 vyššie).

[60] Pozri bod 61 vyššie.

[61] V starogréčtine „τα πάντα ῥεῖ, μηδέποτε κατά τ'αυτό μένειν“, v doslovnom význame „všetko plynie a nič nezostáva rovnaké“.

podmienky priemerným spotrebiteľom sa zmenilo. Je potrebné určiť, či nastala určitá konkrétna udalosť, ktorá *výrazne* zmenila vnímanie podmienok stanovujúcich minimálnu úrokovú sadzbu zo strany priemerného spotrebiteľa. V tejto súvislosti môže byť obzvlášť relevantná zmena legislatívneho rámca alebo prelomový rozsudok týkajúci sa spornej podmienky.

91. Vo veci samej sa zdá, že čas, ktorý uplynul medzi okamihom uzatvorenia sporných zmlúv a poklesom úrokových sadzieb, nie je relevantný ani dostatočný na to, aby mal vplyv na pojem priemerný spotrebiteľ. Ako uviedla španielska vláda na pojednávaní, v roku 2010 (pred prudkým poklesom úrokových sadzieb) nemal priemerný spotrebiteľ väčšie znalosti o podmienkach stanovujúcich minimálnu úrokovú sadzbu ako priemerný spotrebiteľ v roku 2000. V skutočnosti predtým, ako sa v dôsledku prudkého poklesu úrokových sadzieb začali uplatňovať skutočné účinky podmienok stanovujúcich minimálnu úrokovú sadzbu, totiž samotná existencia týchto podmienok v zmluvách nemala nijaký praktický účinok.

92. Preto sa mi zdá, že otázkou, ktorou sa treba zaoberať, nie je ani tak otázka uplynutého času, ako skôr otázka, či sa má s priemerným spotrebiteľom, ktorý uzatvoril zmluvu o úvere po roku 2009 alebo 2010, zaobchádzať rozdielne ako s priemerným spotrebiteľom, ktorý uzatvoril zmluvu pred uvedeným rokom. V tejto súvislosti je úlohou vnútroštátneho súdu, aby určil, či pokles úrokových sadzieb viedol k zvýšeniu informovanosti o podmienkach stanovujúcich minimálnu úrokovú sadzbu a či finančné inštitúcie zmenili svoje praktiky a dodržali požiadavky transparentnosti. Vnútroštátnemu súdu prináleží tiež preskúmať, či spotrebitelia mali zmätok vo vnímaní zákonnosti týchto podmienok predtým, ako o nich rozhodol súd. Vnútroštátny súd môže tiež posúdiť, či jeho vlastný rozsudok z 9. mája 2013, v ktorom rozhodol, že podmienky stanovujúce minimálnu úrokovú sadzbu sú v zásade zákonné, ale sú netransparentné a nekalé, mohol byť relevantný z hľadiska akejkoľvek zmeny vnímania od tej doby. V konečnom dôsledku prináleží vnútroštátnemu súdu, aby vykonal tieto overenia.

93. Vzhľadom na uvedené úvahy zastávam názor, že abstraktné preskúmanie transparentnosti z pohľadu priemerného spotrebiteľa je v súlade s článkom 4 ods. 2 a článkom 7 ods. 3 smernice 93/13. Priemerný spotrebiteľ je objektívnym štandardom vo vzťahu k posudzovaniu štandardných zmluvných podmienok bez ohľadu na charakteristiky alebo počet dotknutých spotrebiteľov. Skutočnosť, že hromadná žaloba podaná vo veci samej sa týka veľkého počtu finančných inštitúcií, veľkého množstva rôznych zmlúv a spotrebiteľov a že sporné podmienky sa používali v zmluvách počas dlhého obdobia, ako taká nemá vplyv na pojem priemerný spotrebiteľ.

## V. Návrh

94. Vzhľadom na predchádzajúce úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na otázky, ktoré položil Tribunal Supremo (Najvyšší súd, Španielsko), takto:

1. Článok 4 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách v rozsahu, v akom odkazuje na zohľadnenie všetkých okolností súvisiacich s uzatvorením zmluvy, a článok 7 ods. 3 tej istej smernice v rozsahu, v akom odkazuje na podobné zmluvné podmienky,

   sa majú vykladať v tom zmysle, že umožňujú vnútroštátnemu súdu vykonať v rámci konania o hromadnej žalobe abstraktné posúdenie transparentnosti zmluvných podmienok za okolností, keď sa príslušné konanie vedie proti veľkému počtu finančných inštitúcií a týka sa veľkého množstva zmlúv. Na účely tohto posúdenia vnútroštátnemu súdu prináleží preskúmať

štandardné zmluvné a predzmluvné praktiky každej z dotknutých finančných inštitúcií z hľadiska objektívneho štandardu priemerného spotrebiteľa, ktorý je riadne informovaný a primerane pozorný a obozretný.

2. Článok 4 ods. 2 a článok 7 ods. 3 smernice 93/13

sa majú vykladať v tom zmysle, že sú zlučiteľné s abstraktným preskúmaním transparentnosti z pohľadu priemerného spotrebiteľa. Priemerný spotrebiteľ je objektívnym štandardom vo vzťahu k posudzovaniu štandardných zmluvných podmienok bez ohľadu na charakteristiky alebo počet dotknutých spotrebiteľov. Skutočnosť, že hromadná žaloba podaná vo veci samej sa týka veľkého počtu finančných inštitúcií, veľkého množstva rôznych zmlúv a spotrebiteľov a že sporné podmienky sa používali v zmluvách počas dlhého obdobia, ako taká nemá vplyv na pojem priemerný spotrebiteľ.

[i] Znenie živého záhlavia tohto textu bolo po jeho sprístupnení na internete predmetom zmeny lingvistickej povahy.